

# Viksängskyrkan i Västerås

## Renovering av bjälklag under kyrkans golv samt tillgänglighetsskapande åtgärder i toalettutrymme.

Antikvarisk kontroll

Viksängskyrkan  
Västerås domkyrkoförsamling  
Västerås kyrkliga samfällighet  
Västerås Stift  
Västmanland

*Anna Gütblein /Helen Sjökvist*



# Viksängskyrkan

## Renovering av bjälklag under kyrkans golv samt tillgänglighetsskapande åtgärder i toalettutrymme.

Antikvarisk kontroll

Viksängskyrkan  
Västerås domkyrkoförsamling  
Västerås kyrkliga samfällighet  
Västerås stift  
Västmanland

*Anna Gütblein / Helene Sjökvist*

Utgivning och distribution:  
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen  
Stora gatan 41, 722 12 Västerås  
Tel: 021-80 62 80  
Fax: 021-14 52 20  
E-post: [info@kmmmd.se](mailto:info@kmmmd.se)

© Kulturmiljövård Mälardalen 2009

Omslagsfoto: Viksängskyrkan. Foto: Anna GÜthlein.  
Foto: Helén Sjökvist/ Anna GÜthlein

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408  
ISBN:978-91-86255-54-1

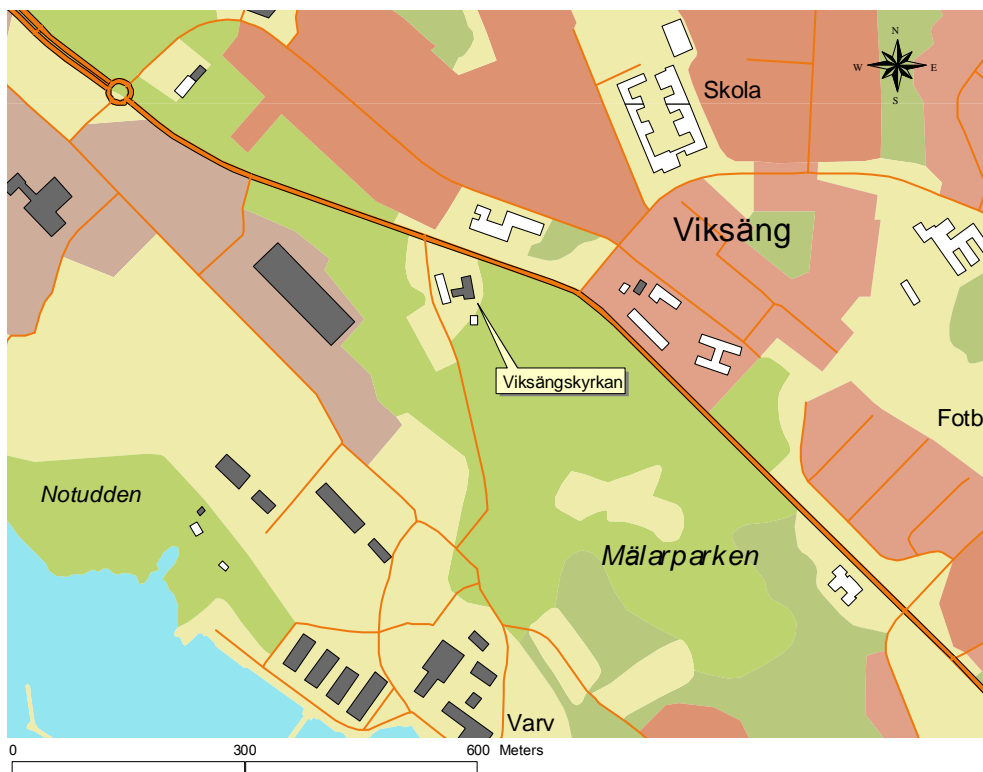
Tryck: Just Nu, Västerås 2009.

## Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund .....	5
Kyrkan .....	5
Tidigare reparationer .....	5
Genomförande 2009 .....	7
Referenser.....	12
Otryckta källor.....	12
Litteratur.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter .....	12



Figur 1. Viksängskyrkan markerad med en röd ring på gröna kartan. Skala 1:50 000



Figur 2. Viksängskyrkans läge. Byggnadens östra byggnadskropp inrymmer kyrkorummet. Som framgår av kartan är detta rum syd-nordligt orienterat med koret i söder.

# Inledning

Viksängskyrkan är uppförd i nationalromantisk stil med branta plåtklädda takfall, småspröjsade fönster, putsade murar och utsirade vindskivor. Även takryttaren på kyrkobyggnadens tak anspelar på formen hos en medeltida kyrka. På baksidan finns ett burspråk som markerar koret. Strax bakom kyrkan är även ett äldre soldattorp beläget.

## Bakgrund

### Kyrkan

Viksängskyrkan uppfördes 1912 av ”De värnpliktigas vänner” för att fungera som soldatkyrka. Kyrkan kombinerades med ett soldathem för I 18, Västmanlands regemente, som redan 1904 flyttat till Viksäng från den gamla exercisplatsen vid Salbohed<sup>1</sup>. Arvid Grane gjorde ritningarna till kyrkan efter anvisningar från ”Biskopen”, resultatet blev en sammansmältning av stadskyrkligt kapell och frikyrkobyggnad.<sup>2</sup>Soldathemmet med fritidsutrymmen för de värnpliktiga inrymdes i den västra vinkelbyggnaden medan kyrksalen inrymdes i den östra delen där takryttaren till en början redan i exteriören markerade koret med altaret.

Byggnaden har genomgått större ombyggnader även 1941 och 1965. 1941 omvandlades kyrkan till en stadsdelskyrka, helt i linje med den några år senare framväxande småkyrkorörelsen.<sup>3</sup>

I och med att stora delar av regementsbyggnaderna revs och nya bostadshus byggdes i området under tidigt 1960-tal ökade även befolkningsunderlaget för kyrkan. Fler församlingsbor sökte sig till kyrkan och ombyggnaden 1965 var ett sätt att möta dessa behov. Vid 1975 års ombyggnad ändrades interiören och altaret flyttades till en central plats.<sup>4</sup>

Den del av kyrkan som tidigare var soldathem har övergått till att bli utrymmen för körverksamhet med mera.

### Tidigare reparationer

Soldathemmet/kyrkan på Viksäng invigdes i september 1912 av Biskop Nils Löfgren. Den vitputsade byggnaden innehöll då en stor kyrksal med korabsid och läktare allt under ett tak med öppna takstolar. Väggarna var vitmålade, takstolar och takpanel strukna med mörkbrun lasyr. Snidade stolpar delade in kyrksalen i mitt och sidoskepp. I mittskeppet fanns en öppen mörkbetsad bänkinredning medan sidoskeppen var inredda med lösa stolar (figur 3). En dubbeltrappa ledde upp till koret. Upplysning skedde med ljuskronor hängda högst uppe under takåsen och lampetter uppsatta på stolparna mellan mitt- och sidoskepp.

1941 installerades nytt värmesystem och väggarna isolerades. Man lade in ett plant ljusmålatt innertak. Altaret renoverades och en ny sexsidig predikstol installerades. Belysningen förnyades med åtta nya ljuskronor.

---

<sup>1</sup> Björkholm, 1993.

<sup>2</sup> Drakenberg, 1962.

<sup>3</sup> Kilström, 1989.

<sup>4</sup> Ahlberg, Björklund, 2000.

1946 restes en klockstapel norr om kyrkan.

1950 installerades en orgel.

Det utseende kyrkan har idag präglas till stor del av en genomgripande interiör renovering och omgestaltning som genomfördes 1965, det var också då kyrkan fick sitt nuvarande namn Viksängskyrkan. Takstolarna doldes under en furupanel och takkronorna av genomborrade furuskivor. Fönstren mot Björnövägen avskärmades med innerglas och dekorativa trågaller. Bordsaltare, predikstol och bänkinredning av limmad furustav tillkom (figur 4). En altartavla föreställande Kristus på korset överlämnades av domkyrkoförsamlingen. 1967 installerades också en ny 13 stämmig orgel.

Efter 1960-talets genomgripande renovering har endast smärre förändringar gjorts. 1988 målades fönster och tak om och ett nytt dörrparti med brunoxiderad aluminium sattes in. 1997 drogs nya värmeledningar in och sakristian nyinreddes.<sup>5</sup>



*Figur 3. Den öppna mörkbetsade inredningen som fanns före 1941. Foto: Västmanlands läns museums arkiv.*



*Figur 4. Inredningen som tillkom 1965. Foto: Västmanlands läns museums arkiv. Fotograf: Rolf Hammarskiöld.*

---

<sup>5</sup> Hammarskiöld, 2008

# Genomförande 2009

Under våren 2009 konstaterades att bjälklaget i golvet drabbats av röta, att delar av trossbotten rasat in och mikrobakteriell påväxt förekom på stora delar av dess undersida. Ett omfattande insektsangrepp (myror) förekom på kyrkans östra sida. Under sommaren 2009 har bjälklag och golv renoverats. I samband med renoveringen av golvet har man också genomfört ny ledningsdragning och handikappanpassat toalettutrymmet till höger om entrén. Arbetet har utförts i enlighet med länsstyrelsens beslut dnr 433-1121-09 och stått under antikvarisk kontroll av Kulturmiljövård Mälardalen.

## Kyrkorum

Då den befintliga golvkonstruktionen frilades kunde man konstatera att den tillkom vid 1941 års ombyggnad samtidigt med installationerna för värme och vatten.

Bjälklagen består av klingsågade plank, tjocklek 65 mm och höjd 220 mm. Centrumavståndet varierar mellan 60-75 cm. Rötskador i bjälklaget framkom framförallt i kyrkans östra och norra del. Bjälklagen vilar på tre längsgående bärlinor av klingsågat, kreosotimpregnerat timmer, upplagda på betongplintar med grov ballast. Bärlinorna ligger med inbördes avstånd på cirka 4,5 meter, vilket är i glesaste laget och förklarar varför golvet sviktat.

Den östra syllen hade mycket stora rötskador och var ej möjlig att byta utan ingrepp i fasaden. Därför har sekundärbjälkar fästs in i konstruktionen.

Bärlinan i kyrkans mitt hade stora rötskador och har bytts fram till koret.

Primärbalkar har efter samråd med antikvarisk kontrollant bytts i kyrkans entrédel och första delen av kyrkorummets mitt. Där det inte varit möjligt att byta ut primärbalkarna har dessa förstärkts genom att nytt virke laskats in på de befintliga balkarna. Av sekundärbjälklaget har ca 148 meter byts ut eller bultats.

Bjälklagsisoleringen som bestod av rent sågspån och tjärpapp sögs bort. Den delvis nedrasade trossbotten bestod av återanvänt virke, före detta golvbrädor som var kantsågade med smidd spik och fasspontade panelbräder. Den gamla isoleringen har ersatts med ny isolering som är uppbyggd med markduk, singel, plast, oljebehandlad masonite och däröver isolering av mineralull (figur 5).

Övergolvet av furu har skruvats fast i sekundärbalkarna. Vindpapp har placerats mellan isolering och övergolv. Övergolvet har klarlackats med slitstark vattenbaserad pigmenterad klarlack av märket Bona Kemi Traffic (figur 6).

Smyglist har monterats i samtliga rum (WC undantaget), smyglisten och golvsockeln har målats in i befintlig kulör med Alcro linoljefärg (figur 7).

Vägg vid altare har lagats i med nytt bruk.

Podiet har en ny matta i ljusgrå kulör av märket Golvabia (figur 8).

Anticimex har sanerat myror i kyrkorummets östra sida.



### **Entrédel**

En spontad spånskiva som behandlats med Boracol 10 för att undvika mögelangrepp har lagts som golv under linoleummatta nr 3075.

Dörrhålet in till toaletten har breddats och befintlig dörr bytts ut. Toaletten har utrustats med skötbord, RWC- inredning och larm. Väggarna och tak har målats med färg av märket Alcro mitex 20 (figur 9).

### **Avfuktare**

Avfuktare av märket Munters Homedry har placerats i den del av kryppgrunden i kyrkan som finns under förrådet. Golvet har försetts med en lucka för att luftavfuktaren skall vara lättillgänglig. En ventil har placerats genom ett borrar hål i kyrkans sockel för borttransport av ånga/vatten som avfuktaren akumulerar från kryppgrunden.

### **El**

Befintliga uttag för el och tele på kyrkans främre pelare (närmast podiet) har behållits. Nya eluttag har placerats på pelarna i mitten. På podiet har det befintliga eluttaget fällts in i trappsteg och ett nytt eluttag fällts in på trappans andra sida. Ny elcentral har placerats på samma plats där den tidigare var belägen. Två eluttag har fällts ned i golvet vid elorgel och dopfont. Uttagens synliga delar är av mässing (figur 10).

Två nya vattenradiatorer har installerats i WC och förråd (figur 11).

### **Avvattning**

Åtgärder för avvattning har genomförts på kyrkans östra sida. Avvattningen består av skålformade betongplattor som leder bort vattnet vid fem av kyrkans stuprör. Stuprören har förlängts för att minska fallhöjden till de skålformade plattorna. Singel har fyllts på runt kyrkans sockel för att skapa rätt lutning, bort från kyrkan (figur 12-13).



*Figur 5. Nytt bjälklag med isolering av mineralull.*



*Figur 6. Nytt golv av furu som behandlats med klarlack.*



*Figur 7. Smyglist mellan sockel och golv.*



*Figur 8. Ny matta i kordelen.*



*Figur 9. Toalettutrymme efter HC anpassning.*



*Figur 10. Eluttag i mässing infällda i det nya furugolvet.*



*Figur 11. Ny radiator i förrådsrummet.*



*Figur 12. Tillfällig avvattningsföregång.*



*Figur 13. Avvattningsföregång med skålföregångade betongplattor efter åtgärd.*

# Referenser

## Otryckta källor

Hammariskiöld, Rolf. Karakterisering av Viksängskyrkan. Västerås stift.

## Litteratur

Ahlberg, Hakon, Björklund, Staffan 2000. Västmanlands kyrkor i ord och bild, Förlag Staffan Björklund, Borlänge

Björkholm, Georg. 1993. Viksängspojkarna- ett militärhistoriskt bidrag. Västmanlands fornminnesförening och västmanlands läns museums årsskrift 1993.

Drakenberg, Sven. 1962. Västerås stads byggnadshistoria från 1800-talets mitt. Del V:2. Västerås.

Kilström, Bengt Ingmar. 1989. Kyrkorummet- kult och konst genom tiderna. Simrishamn.

## Tekniska och administrativa uppgifter

Kulturmiljövård Mälardalen nr:	09029
Länsstyrelsen dnr:	433-1121-09
Fastighetsbeteckning:	Västerås, Viksängskyrkan1
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Västerås domkyrkoförsamling
Kommun:	Västerås
Ägare-beställare:	Västerås kyrkliga samfällighet
Byggleddning:	Grontmij AB
Entreprenör::	NCC Konstruktion
El entreprenör:	Bravida El
VS entreprenör:	Värme sanitet i Västmanland AB.
Antikvarisk kontroll:	Helén Sjökvist/Anna Gütthlein Kulturmiljövård Mälardalen Stora gatan 41 722 12 Västerås